

takových opatření, která nejsou ve shodě se všeobecným řádem školským (Čechy § 26 č. 18, Istrie § 25 č. 18 a Dolní Rakousy § 22 č. 2);

16. vykonávati disciplinární moc nad místními radami školními v Korutanech (§ 13 lit. *f* zák. ze dne 11. prosince 1873);

17. rozhodovati o volbě vyučovací řeči ve Štýrsku (§ 27 č. 6);

18. mimo to připadá okresní školní radě onen obor působnosti, který jí přikázán jest ostatními školními zákony, totiž: udíletí povolení ke sňatku nedefinitivním (prozatímním) učitelům (v Haliči) a poučitelům (v Čechách), jakož i nadučitelkám a učitelkám (v Haliči, Gorici a Gradišce, Istrii, Korutanech, v Krajině, na Moravě, v Horních Rakousích, v Solnohradech a ve Vorarlbersku); zapovídati učitelstvu nedovolená vedlejší zaměstnání; disciplinární záležitosti provisorních učitelů (v Haliči), vyměřovati alimentační poplatek a sesaditi s úřadu; rozhodovati spory mezi obecním výborem a místní radou školní o příspěvcích obce k účelům školním, rozhodovati o námitkách vznesených proti návrhu (repartici) okresní rady školní (Čechy § 14 zák. ze dne 24. února 1873 č. 16 z. z., Istrie zák. ze dne 14. listopadu 1874 č. 29 z. z., Korutany §§ 17 a 20 z. ze dne 27. října 1871 č. 23. z. z., Slezsko § 41 zák. ze dne 28. února 1870 č. 16 z. z.); rozhodovati v II. instanci o osvobozeních od platu školního.

Co do působnosti a příslušnosti městských okresních rad školních platí obdobou ustanovení právě vylíčená a zvláště budiž k tomu poukázáno, že v Čechách a v Istrii přísluší obecnímu zastupitelstvu jmenovati vedlejší učitele a učitelky industriální, dále v Čechách poskytovati přídavky osobní, remunerace a výpomoc, udíletí dovolenou, pokud s tím souvisí substitute, dále spolupůsobiti při definitivním obsazování míst (k návrhu okresní školní rady).

IV. Pořad instancí.

Stížnosti proti rozhodnutím okresní školní rady vznésti jest k zemské školní radě a podati je sluší do 14 dnů po vynesení rozhodnutí v odpor vzatého u okresní školní rady. Stížnosti tyto mají odkladací účinek, pokud zákon nestanoví jinak (jako na př. rekursy proti rozhodnutím, která vynesla okresní školní rada o nezapočaté, nedbalé nebo předčasně přerušené návštěvě školy — pokud rekursy tyto nečelí proti trestním opatřením). Rekursy proti trestním nálezům musí býti ohlášeny do 24 hodin po jich prohlášení a do 3 dnů podány. Odvolání okresní školní rady proti rozhodnutím zemské školní rady se připouštějí jen tehdy, zastupuje-li okresní školní rada soukromé zájmy a závazky ústavů školních.

V Dolních Rakousích jsou sesílené okresní školní rady, které se skládají z řádných členů (svrchu ad *a—e* jmenovaných) a z náhradníků, zvolených od shromáždění představených obcí. Tato okresní školní rada povolává se má dle čl. I. zák. ze dne 22. prosince 1874 č. 9 z. z. z roku 1875 k stanovení ročního prelimináře; rovněž může býti jen při této příležitosti nalezeno o návrzích na změněnou klassifikaci škol.

Rada školní zemská.

1. Dějiny.

Teprve za císařovny Marie Terezie, která po ukončení války o dědictví ujala se důrazně organizace svých států, zřízeny byly v Rakousku státní orgány pro záležitosti veřejného vyučování, při čemž přihlíženo bylo hlavně ku jednotě a centralisaci těchto orgánů. Tak zřízena byla r. 1760 jakožto nejvyšší školský úřad dvorní komise studijní, které bylo

uloženo, »aby v úplné neodvislosti od každého jiného úřadu zavedla stejný, úplný, praktický a trvalý studijní řád, aby tudíž ve správu svou vzala všechny zemské i městské školy, školy latinské a vyšší gymnasia, školy klášterní a kněžské, akademie a university a akademii, která ve Vídni měla být zřízena.« Na to zařízeny byly v jednotlivých zemích nejprve studijní komise pro záležitosti ústavů středních a vyšších (odborná jich správa svěřena byla provinciálním a místním ředitelům a představeným). Za příčinou upravení národního školství, kterému císařovna zvláštní péči věnovala, byla dvorní studijní komise znovu upravena a vydán všeobecný školní řád ze dne 6. prosince 1774. Dle tohoto zřízeny byly ve všech německých dědičných zemích školní komise, které sestávaly ze dvou až tří radů politického zemského úřadu (gubernia, zemské vlády), z jednoho plnomocníka ordinariátu, z ředitele normální školy v každém hlavním městě a z jednoho tajemníka. Školním komisím podřízeny byly především krajské úřady, a pak (většinou duchovní) obvodní dozorcové škol národních. Bezprostředný dozor na školu normální aneb hlavní (vzornou) vykonával ředitel, na školu triviální (farní) farář; správní a hospodářský dozor nad každou národní školou svěřen byl od magistrátu neb dominia světskému místnímu školnímu dozorcovi.

Císař Josef II., jenž veškeré školství bezvýjimečně podřídil autoritě státní, zrušil studijní a školní komise a působnost jejich přikázal politickým zemským úřadům, jimž přiděleni byli studijní referenti (vždy po jednom) a vrchní školní dozorcové (škol národních). Duchovním obvodním dozorcům přiděleni byli krajsší školní komisaři. Též školy evangelické a židovské podrobeny byly stejnému dohledu jako školy katolické.

Za císaře Leopolda II. byla zrušena dvorní studijní komise, a na místo její nastoupila spojená dvorní kancelář (nejvyšší politický úřad pro všechny země), kdežto politické úřady zemské se svými studijními a školními referenty i na dále záležitosti školní spravovaly.

Císař František dosadil opět studijní dvorní komisi a zároveň s ní vstoupilo v život politické zřízení německých škol národních dne 11. srpna 1805. Zřízení toto jest sbírkou všech dřívějších nařízení a předpisů škol národních se týkajících doplněné opravami, jež časem nutnými se objevily, a platilo ve všech zemích mimo Uhry a Dalmacii. Dle tohoto zřízení svěřen byl dohled na školy národní pokud se týká vnitřních záležitostí, vyučování, methodického postupování, školní kázně a mravnosti mládeže, dále způsobilosti, postavení a mravního chování se učitelů, převahou orgánům církevním (místním duchovním správcům, děkanům jakožto obvodním školním dozorcům, konsistořím, ordinariátu s vrchními školními dozorcí pro národní školy v diecési); kdežto péče o zevnější pořádek a hmotné potřeby škol národních (školní stavby, příjmy, návštěva školy, podpory neb pense učitelů, jich vdov a sirotek atd.) svěřena byla politickým úřadům (krajským). Krajské úřady a konsistoře byly co do správy školství sobě na roveň postaveny. Při oněch spravoval krajský komisař ve školství nejvíce obeznalý záležitosti školních staveb a dávek se týkající. Konsistoř a krajský úřad podávaly zprávy k zemskému politickému úřadu, jemuž příslušelo nade vším bdíti, potřebné nápravy a opatření v mezích zákona činiti, pokud pak by nebyl příslušným návrhy své c. k. studijní dvorní komisi podávati (§§ 1—14 pol. šk. zř.). Roku

1820 odděleno bylo úplně akatolické školství od katolického tím, že dozor na evangelické školy vznesen byl na starší a v další instanci na superintendenty, a dohled na východořecké školy na úřady politické.

Když r. 1848 zřízeno bylo ministerstvo vyučování, na něž přenesena byla agenda zrušené dvorní studijní komise, byly v jednotlivých zemích pro střední školy zřízeny zemské školní úřady, které sestávaly ze školních radů pro záležitosti paedagogicko-didaktické a z jednoho správního referenta pro záležitosti vnější. Úřady tyto tvořily zvláštní samostatné oddělení příslušných politických zemských úřadů. Měla jim býti svěřena též správa škol národních, avšak dříve než k tomu došlo, byly zrušeny v letě r. 1854 a působnost jejich přešla opět na zemské vlády (místodržitelství, zemské vlády), které dle organisace politických úřadů upravené nejv. rozh. ze dne 14. září 1852 byly nejvyššími správními úřady též pro záležitosti týkající se vyučování na školách středních a obecných. University podřízeny byly ministerstvu vyučování buď přímo (ve Vídni) aneb prostřednictvím správce země (v ostatních zemích). Správa záležitostí administrativních a hospodářských škol středních a národních svěřena byla jednomu neb více místodržitelským radům jakožto studijním referentům, kdežto pro správu záležitostí didakticko-paedagogických zřízení byli školní radové jakožto dozorčí a odborní orgánové (dozorcové gymnasií a národních škol). Pro školy národní zůstala v platnosti i na dále ustanovení pol. šk. zřízení až do doby novější, kdy konkordátem ze dne 18. srpna 1855 přesněji byla provedena, neboť církevními orgány, které jménem státu a církve vykonávaly dohled na školy národní, svěřena byla též správa vnějších záležitostí školních. Vztahovala se tudíž působnost církevních úřadů (konsistoře, školních dozorců) nejen na vnitřní (didakticko-paedagogické) záležitosti škol národních v diecesi, nýbrž též na mnohé vnější záležitosti, jako jsou: dostatečný počet škol v diecesi, jich rozšiřování a zdokonalení, opatření potřebných učebných prostředků, řádná návštěva školy, zlepšení nedostatečných školních dotací, řádná správa školních nadání, zlepšení platů učitelských atd. Mimo to měla zemská vláda při správě a dohledu svém na školy národní v určitých případech dohodnouti se s úřadem církevním jako pokud šlo o změnu školních okresů, vyučovací jazyk na školách, potvrzení učebních plánů pro učitelské ústavy, dále ohledně školních prázdnin na školách triviálních, zavedení ministerstvem vyučování předepsaných školních knih, zřízení opatroven pro malé děti, pak též ohledně soukromých škol, soukromých učilišť a ústavů vychovávacích. Mimo tyto uvedené záležitosti patřilo ještě k působnosti politických úřadů zemských v oboru školství národního: potvrzovati konsistoří ustanovené učitele hlavních farních škol, jmenovati ředitele, učitele a podučitele na vlastních hlavních školách, jakož i na školách občanských se 2 třídami reálnými, sezazovati učitele, prohlašovati je za nezpůsobilé, zřizovati a rozšiřovati školy triviální, povyšovati školy triviální na farní neb na vlastní hlavní školy, pečovati o příjmy škol a učitelů, poskytovat výpomoc a zálohy potřebným učitelům, pečovati o podporu vdov a sirotek po učitelích, působiti na upravení a zvýšení školného, prominutí let v určitých mezích při přijímání do ústavů učitelských, rozhodovati, potvrzovati neb navrhovati propuštění kandidátů učitelství, udíleti průpravní a paedagogická nadání, povolovati dodatečné zkoušky způsobilosti, vykonávati nejvyšší dohled na školní nadání, spravovati fond normálních škol a pečovati o včasné plynutí příjmů a pří-

spěvků z pozůstalostí a peněžitých trestů pro neplnění školních povinností atd. Školní rada, jenž byl dozorcem škol národních, měl při dozoru svém na školy národní a hlavní vždy »upřímně« se dohodnouti se školními úřady církevními a jich orgány, jakož vůbec duchovní a světské orgány v záležitostech školních navzájem podporovati se měly. Též dohled biskupa na školy střední byl výslovně uznán, aniž by však konsistoř se jevila jakožto správní instance. Správa národních škol evangelických a východořeckých byla na stejných základech upravena.

Úplná změna v této soustavě duchovního dozoru na školy byla zavedena zákonem ze dne 25. května 1868 č. 48 ř. z. o poměru školy k církvi, ve kterém na základě č. 17 stát. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. bylo stanoveno, že vrchní správa a dohled na veškerou výchovu a vzdělání přísluší státu a vykonává se orgány zákonem k tomu povolányi (§ 1). Za takové orgány byly mimo ministerstvo vyučování, kterému přísluší vrchní správa a dohled na veškeré vyučování a vzdělání, v jednotlivých královstvích a zemích prohlášeny:

- a) zemská školní rada jakožto nejvyšší zemský školní úřad;
- b) okresní školní rada pro každý okres a
- c) místní školní rada pro každou školní obec, na kteréžto orgány přešla působnost dosavadních duchovních a světských školních úřadů (nehledě ovšem ku správě a dohledu na vyučování náboženství na školách národních a středních, které různým církevním a náboženským společnostem byly ponechány.

II. Organizace zemské školní rady.

V § 12 zák. ze dne 25. května 1868 č. 48 ř. z. byla vytčena základní ustanovení a složení zemské školní rady pro všechny země mimo království Haličské, kde v platnosti zachováno bylo nejv. rozh. ze dne 25. června 1867 o ustanovení zemské školní rady pro halič; provedení bližších ustanovení, jakož i vytčení oboru působnosti zemské školní rady ponecháno bylo zemskému zákonodárství. V jednotlivých zemích, kde provedení školních zákonů, jež dříve (ve čl. Dozorci školní okresní) blíže byly uvedeny, se protáhlo, vydány byly min. nař. ze dne 10. února 1869 č. 19 ř. z. prozatímné předpisy o školním dozoru. Předpisy tyto podnes platí v terstském území, kde ještě není žádného školního zákona a prozatímná zemská školní rada jest jen rádkyní zemského správce. Jinak jsou již ve všech ostatních zemích na základě říšského zákona a příslušných zákonů zemských (resp. v Haliči na základě zmíněného nejv. rozh.) zařízeny zemské školní rady, které (podobně jako okresní školní rady) tím způsobem jsou sestaveny, že vedle státních orgánů zastoupeny jsou též orgánové samosprávní, jakož i společnosti náboženské a kruhy odborné ku sledování zájmů finančních (hospodářských), duchovních a paedagogicko-didaktických.

Dle toho tvoří zemskou školní radu:

1. Místodržitel (správce země) neb jeho náměstek jakožto předseda. Při zemských školních radách ve Vídni, v Praze a ve Lvově ustanoven jest dle zák. ze dne 18. dubna 1890 č. 70 ř. z. ku zastupování místodržitele zvláštní úředník k návrhu ministra kultu a vyučování císařem jmenovaný, jenž má název »místopředseda c. k. zemské školní rady« a jest v V. třídě hodnostní. V Čechách ustanovuje správce země v případě překážky místopředsedovi náměstka (zák. ze dne 24. června

1890 č. 46 ř. z.), rovněž i v jiných zemích ustanovuje správce země v případech překážky svého náměstka, ovšem že ze sboru radů politického zemského úřadu a nikoli snad z ostatních členů zemské školní rady (min. v. n. ze dne 4. července 1870 č. 4205).

2. Císařem jmenovaní referenti pro správní a hospodářské záležitosti školní. Tito jsou zpravidla radové zemského politického úřadu a mohou k jiným záležitostem, než těm, které týkají se vyučování, jen se svolením ministra vyučování býti upotřebeni (§ 1 zák. ze dne 26. března 1869 č. 40 ř. z.).

3. Zemští školní dozorcové. V jednotlivých zemích jest počet zákonně ustanoven (tak 1 v Gorici a Gradišce [tím jest jeden ze dvou odborníků vyslaných do zemské školní rady], 2 v Haliči a Štýrsku, 3 v Tyrolích), kdežto v ostatních zemích řídí se počet ten dle vyskytujících se potřeb vzhledem k úhrnnému obnosu dle zák. ze dne 26. března 1869 č. 40 ř. z. dočasně stanovenému. (Další viz ve čl. »Dozorci školní zemští«).

4. Členové vyslaní zemským výborem. Počet jejich jest různý a to: 1 člen v Haliči, 2 v Bukovině, Dalmacii, Gorici a Gradišce, Istrii, Korutanech, Kraňsku, na Moravě, v Hor. Rakousích, Solnohradech, Slezsku a Štýrsku, 3 ve Vorarlberku, 4 v Dol. Rakousích, 6 v Čechách a Tyrolích. Zástupcové zemského výboru volí se ve většině zemí z jeho středu; v Čechách a Dol. Rakousích jest volba jejich volná, kdežto v Tyrolích 4 volí se volně, ostatní 2 ze středu zemského výboru. V Čechách mohou býti všichni voleni, kdož do sněmu zemského voleni býti mohou. V Čechách a Tyrolích sluší též zřetel míti k národnosti, ježto z poslanců zemského výboru vždy 3 poslanci německé a 3 české, po případě vlášské národnosti býti musí.

5. Zástupcové příslušných zemských hlavních měst, které volí zastupitelstvo obecní, a to: vždy po jednom v Bukovině Černovice, v Korutanech Celovec, v Kraňsku Lublaň, na Moravě Brno, v Hor. Rakousích Linec, Solnohrad, ve Slezsku Opava a v Štýrsku Hradec; dva v Haliči (jednoho Lvov a jednoho Krakov), v Čechách Praha (z nichž jeden české a jeden německé národnosti býti musí), a tři v Dol. Rakousích Vídeň.

6. Zástupcové náboženských společností a sice katoličtí a evangeličtí duchovní, vyznavači víry židovské, po případě duchovní vyznání východo-řeckého (v Bukovině, Dalmacii). Jen katoličtí zástupcové jsou v Istrii (1), v Gorici a Gradišce, v Krajině, Solnohradech a Vorarlberku (2) a v Tyrolích (4). V Čechách jsou 2 katoličtí duchovní, 1 evangelický a 1 vyznavač víry židovské, kteří musí znáti oba zemské jazyky. Náboženské zájmy jiných vyznání v záležitostech školních hájí zvláštní rada zemskou školní radou zvolený. Zástupce náboženských společností jmenuje císař k návrhu ministra vyučování, který v příčině té souhlasu vrchních církevních úřadů sobě vyžádati má.

7. Členové stavu učitelského: Počet dvou členů stavu učitelského stanovený v příslušné vládní předloze ponechán byl v Bukovině, Dalmacii, Gorici a Gradišce, Korutanech, Krajině, v Hor. Rakousích, Solnohradech, Slezsku, Štýrsku a Vorarlberku, též v Haliči obnáší počet těchto členů dva, kdežto v Istrii, na Moravě a v Dolních Rakousích tři, v Čechách a Tyrolích čtyři, z nichž v Čechách vždy dva české a dva německé, v Tyrolích vždy dva německé a dva vlášské národnosti náležeti musí. Též členy stavu učitelského jme-

nuje císař. V Dol. Rakousích (§ 34) platí ustanovení, že odborníci jmenování býti mají z terna navrženého zemským výborem. Těž dle školního zákona pro Vorarlberk a podle nařízení pro Halič má zemský výbor býti vyslechnut ohledně volby odborníků do zemské školní rady. Členové učitelského stavu obdrží ze státních prostředků funkční přídavek, který mimo cestovních útrat nesmí převyšovati roční obnos 600 zl. (§ 5 zák. ze dne 26. března 1869 č. 40 ř. z. a ze dne 6. dubna 1872 č. 67 ř. z.). Úřední doba volených členů (4. a 5.), jakož i náboženských a odborných zástupců (6. a 7.) obnáší v Dol. a Hor. Rakousích 3 léta, ve všech ostatních zemích 6 let s tou modifikací, že při členech volených doba úřední v některých zemích (v Bukovině, Haliči, Korutanech, Krajíně, na Moravě, v Solnohradech a Tyrolích [ohledně oněch dvou delegátů volených ze středu zemského výboru]) řídí se dle trvání uděleného jim příkazu jakožto členům zemského výboru neb obecního zastupitelstva.

III. Vyřizování záležitostí.

Vyřizování záležitostí děje se buď ve sborových poradách a usneseníh aneb cestou nařízení od předsedy vydaného. V jednotlivých případech mohou též býti při brání odborníci, kteří přítomni jsou sezením s hlasem poradným. Zvláštní ustanovení vydána byla pro Čechy zákonem ze dne 24. června 1890 č. 46 z. z. Zákonem tímto provedeno bylo rozdělení na české a německé školní obce a okresy, které v nižších instancích totiž v místních a okresních školních radách zavedeno bylo již zák. ze dne 24. února 1873 č. 17 z. z., též v zemské školní radě, neboť utvořena byla dvě oddělení, české a německé, která v obvodu své působnosti zcela samostatně se usnášejí (§ 43). Českému oddělení přikázány jsou všechny školy a ústavy s českým jazykem vyučovacím, jakož i všechny záležitosti týkající se českých školních okresů vyjímaje německé školy v okresích těch. Totéž platí ohledně německého oddělení pokud se týká škol s vyučovacím jazykem německým. Do českého oddělení vstupují zástupcové zemského výboru a města Prahy národnosti české, jakož i referenti a zemští školní dozorcové pro školy české. Do německého oddělení vstupují zástupcové národnosti německé, jakož i referenti a školní dozorcové pro školy německé. Zástupcové náboženských společností patří k oběma oddělením.

V Čechách jsou dle toho buď plenární aneb sekční sezení a to buď řádná aneb mimořádná. Každé oddělení (sekce) odbývá alespoň jednou v měsíci své řádné sezení. Řádná plenární sezení bývají od předsedy dle potřeby nařízena; ten jest však povinen alespoň 4 plenární sezení v roce svolati. K návrhu dvou členů musí předseda svolati mimořádné sekční sezení, k návrhu sekce mimořádné sezení plenární. Sezení tato mají do 8 dnů se sejíti. Společné poradě a usnášení se zemské školní rady vyhrazeny jsou všechny společné záležitosti českých a německých škol vůbec neb některé kategorie těchto škol. V odděleních mohou jednotlivé záležitosti výborům býti přikázány. Co se týká úřední a jednací řeči, platí zásada, že tato jest v oddělení českém česká, v německém německá, a že v řeči této též referáty k příslušnému oddělení podávati se mají, jakož i poradní protokoly vésti se mají, kdežto v sezeních společných členové volně buď české neb německé řeči užívati mohou.

Zvláštní ustanovení platí pro Korutany, že při všech jmenováníh, resp. potvrzeníh učitelů přísluší zástupcům zemského výboru v zemské školní radě vždy 2 hlasy (§ 14 zák. ze dne 27. října 1871 č. 24 z. z.).

Má-li býti zemská školní rada způsobilou usnášeti se, potřebí jest přítomnosti většiny členstva (v Čechách členstva plena neb oddělení), v Haliči alespoň 6 členů, ve Štýrsku polovice členů a předsedy, v Dol. Rakousích a Tyrolích mimo to ještě pozvání všech členů. Usnesení dějí se na základě většiny hlasů (v Čechách, Dol. Rakousích a Tyrolích na základě absolutní většiny). V případě rovnosti hlasů rozhoduje předseda, který jest též oprávněn zastaviti provedení těch usnesení, která se příčí zákonům, a vyžádati sobě rozhodnutí ministerstva kultu a vyučování.

IV. Obor působnosti a příslušnost.

1. Zemská školní rada jest nejvyšší státní školní úřad v jednotlivých zemích. Zemské školní radě jsou podřízeny: školní a vychovávací ústavy přikázané okresním školním radám; ústavy ku vzdělání učitelů a učitelek škol národních (i s příslušnými cvičnými školami v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, v Krajině, v Hor. Rakousích a Dol. Rakousích); střední školy (gymnasia, reálná gymnasia a reálné školy) jakož i všechny sem spadající soukromé a zvláštní ústavy (pokud ovšem podléhají dohledu ministerstva vyučování). Ohledně těchto škol přísluší zemské školní radě táž práva, jaká příslušela politické zemské vládě a vrchním úřadům církevním nehledě ku výhradám ponechaným jim v zák. ze dne 25. května 1868 č. 48 ř. z., jakož i práva, která příslušela vrchnímu školnímu dozorcí. Mimo to přísluší zemské školní radě práva přikázaná jí školními zákony.

2. K příslušnosti zemské školní rady patří tyto záležitosti:

A. Ohledně škol národních, a to

a) pokud se týká učitelstva:

α) Upravení (stanovení počtu) definitivních míst učitelských na školách národních a měšťanských, zvláštních učitelů náboženských s pevnými platy (katechetů) neb za odměnu (se souhlasem okresních školních úřadů a příslušných úřadů náboženských, po případě představeného obce židovské); dosazovati učitele pro nepovinné obory a učitelky ručních prací v některých zemích (v Istrii, Korutanech, Krajině, Dol. Rakousích); vřadovati školní obce do různých platebních tříd (se souhlasem zemského výboru v Hor. Rakousích, Solnohradech, Slezsku a Vorarlberku) a zkoumati zařadění to po delší době (10 let) aneb na základě obdobného sčítání lidu (v Čechách); stanoviti osobní stav definitivního učitelstva a vřaditi je do různých tříd služebních a platebních se souhlasem zemského výboru na Moravě (zák. ze dne 25. dubna 1894 č. 49 z. z.) a v Dol. Rakousích (zák. ze dne 2. května 1894 č. 34 z. z.)

β) Dosazovati definitivní učitele, pak učitele náboženských s pevnými platy (katechety) za spolupůsobení těch, kteří školy vydržují. Toto právo zemské školní rady spočívá hlavně v potvrzení praesentace neb jmenování náležejícího vydržovateli školy, kdežto státní dohled týká se zpravidla toliko přesného plnění předpisů v § 48 ř. nař. obsažených. Dle toho nemůže býti odepřeno potvrzení navrženého kandidáta, nelze-li mu přičítati závažné mravní poklésky neb činy, pro které by dosažený již učitel mohl býti propuštěn. Podpůrně přísluší zemské školní radě právo jmenovati kandidáta v tom případě, nebylo-li praesentační právo v zákonné lhůtě vykonáno. V případě navržení přísluší zemské školní radě právo jmenovací; tu však jako ku př. v Korutanech a Krajině, nedbá-li zemská školní rada při školách soukromému patronátu nepodrobených

návrhu místní školní rady, musí důvody svého jednání uvést, aneb jako v Dalmacii, Štýrsku a Vorarlberku vázána jest návrhem tercia místní, po případě okresní neb městské školní rady; v Čechách přísluší zemské školní radě právo jmenovací dle § 30 zák. ze dne 13. května 1894 č. 36 ř. z. při podučitelích s více než 10letou věrnou službou po dosažení učitelské způsobilosti, kteří k návrhu praesentanta se souhlasem zemského výboru učitelů jmenování býti mohou. Zcela neomezené (bezprostřední) právo jmenovací přísluší zemské školní radě jedině v Haliči a Bukovině ohledně těch škol, které buď úplně aneb z větší části ze zemského (školního fondu) jsou udržovány. V některých zemích přísluší zemské školní radě též právo dosazovati učitele pro nepovinné obory a učitelky ručních prací, a to v Dalmacii všechny, v Istrii, Korutanech a Krajině jen některé, totiž na školách samostatných a pro 3 nejvyšší třídy Středních škol měšťanských.

γ) Přesazovati z ohledů služebních a povolovati výměnu míst (v tomto případě ovšem se svolením praesentanta, jenž též slyšen býti má, jde-li o definitivní přeložení).

δ) Povolovati přídavky služební (kvinkvenálky), zvýšení služného nebo povýšení (vyjímaje Krajinu a Dol. Rakousy, kde takové přídavky povoluje okresní školní rada), udíletí odměny (remunerace) výpomocným učitelům, učitelkám ručních prací, zvláštním učitelům náboženství (bez pevných platů), jakož i duchovním správčům a světským učitelům za vyučování náboženství, dále udíletí odměnu učitelům náboženství za cesty konané za účelem vyučování mimo jejich bydliště (ve Slezsku se souhlasem zemského výboru, v Dalmacii, Krajině a Gorici dle míry ujednané se zemským výborem — v Haliči příslušnými jsou v ohledu tom okresní školní rady), dále poskytovatí odměnu za mimořádné práce učitelů, hraditi náklady přesídlení, udíletí platy substituční, osobní přídavky, příspěvky a podpory v nemocech a jiných nehodách, povolovati zálohy, služné po dobu delší dovolené, dále připouštětí, aby udíleno bylo od obcí učitelům drahotné a bytné (pro Čechy čl. I. § 18 al. 8. zák. ze dne 13. května 1894 č. 36 z. z.), povolovati sňatky učitelek v Bukovině a prozatímních podučitelů tamtéž a ve Slezsku, svolovati k vystoupení ze služby před ukončením školního roku, vybíratí a přijímatí ucházeče do zvláštních prázdninových pokračovacích kursů pro učitele škol národních a měšťanských;

η) Ukládati disciplinární tresty, přesazovati učitele na časný neb trvalý odpočinek, povolovati odpočivné a odbytné trvale dosazeným učitelům, jakož i požitky zaopatřovací (vdovské pense, odbytné, příspěvky na vychování, platy úmrtní), dále pense z milosti (až do 150 zl. v Istrii, do 200 zl. v Korutanech), prodlužovatí příspěvky na vychování přes normální stáří (se souhlasem zemského výboru, povolovati požívání pense v cizině atd.

β) Pokud se týká vyučování, správních a hospodářských záležitostí školních, přísluší zemské školní radě:

α) Rozhodovatí o vyučovacím jazyku a o vyučování též ve druhém zemském jazyku po vyslechnutí těch, kdo školu udržují (aniž by však votum jejich bylo závazným, rozh. sp. s. dv. ze dne 14. listopadu 1879 sb. »Budwinski«, III. 617) v mezích zákonem vytčených (a nikoli dle volného uvážení, rozh. říš. s. ze dne 25. dubna 1877 sb. »Hye«, III, 129), zřizovatí tak zvané školy minoritní v Čechách v sezeních plenárních (§ 43 zák. ze dne 24. června 1890 č. 46 z. z.).

3. Zemské školní radě přísluší též voliti a přehlížeti učebně knihy a pomůcky ministerstvem vyučování schválené po vyslechnutí okresní učitelské konference (§ 8 říš. šk. z.); schvalovati stanovy zvláštních učebních kursů na školách obecných a měšťanských pro mládež do školy více nepovinnou (viz zák. ze dne 2. února 1885 č. 21 z. z. pro Halič), stanoviti učební látku a zvláštní organisaci jednotlivých prázdninových vzdělávacích kursů pro učitele škol národních (§ 47 ř. z. a min. nař. ze dne 6. dubna 1870 č. 3169 ř. z. č. 50), zaváděti vyučování zručnosti (min. výn. ze dne 21. září 1886 č. 58 min. věst. k zemské školní radě v Čechách a Dol. Rakousích), povolovati otevření soukromých národních škol a dětských zahrádek, jakož i zřízení dětských opatroven, pak národních škol pro hluchoněmé a slepé a stvrzovati učebné plány pro školy tyto (viz zák. ze dne 13. listopadu 1889 pro Dalmacii a ze dne 18. února 1889 pro Moravu), pak rozvrh hodin a učiva pro opakovací hodiny na veřejných národních školách v Bukovině výjma Černovice (zák. ze dne 20. března 1894 č. 9 z. z.); zemská školní rada povoluje polodenní vyučování na školách jednotřídních a též v nižších třídách škol více třídních na venkově na určitou dobu aneb trvale vyslechnuvši místní neb okresní školní rady, dále povoluje na žádost zastupitelstva přískolených obcí úlevy ve školní návštěvě pro dítky celé školní obce, jakož i dočasné osvobození dítek od školní návštěvy v letních měsících (v Tyrolích § 22 zák. ze dne 30. dubna 1892 č. 20 z. z.), zemské školní radě přísluší dále omeziti povinnost ku návštěvě školy na 7. až 12. rok v Gorici a Gradišce (§ 21 al. 2 zák. ze dne 6. května 1890 č. 30 z. z.), stanoviti prázdniny ve školním roce, povolovati výjimky z ustanovení o počátku školního roku (§ 8 skol. a vyuč. řádu), stanoviti knihovní řády pro školní a okresní učitelské knihovny.

4. Zemská školní rada rozhoduje v I. instanci ohledně upravení a rozšíření škol, jakož i o zařízení nových škol (vyjímaje Korutany, kde jest příslušnou okresní školní rada), pak ohledně vyškolení a veškolení v Čechách, Štýrsku a Tyrolích; zrušuje zřízená učitelská místa (§ 11 říš. šk. z.) pak jednotlivé třídy a veřejné školy v Haliči (čl. 13 zák. ze dne 2. května 1873 č. 250 z. z.) a v Krajině § 16 zák. ze dne 29. dubna 1873 č. 21 z. z.); dále stanoví školní okresy.

5. Zemská školní rada povoluje tvoření zvláštních městských školních okresů neb jich zrušení (o čemž po případě sama rozhoduje) v Čechách a Tyrolích (§ 22 příslušného z. z.).

6. Stanoví (a rozděluje) počet obecních zástupců školního okresu v okresních školních radách v Čechách a Dol. Rakousích; z části jmenuje též zástupce učitelstva v okresní školní radě městských školních okresů (v Bukovině, Gorici, Gradišce a v Istrii), zemských a městských školních okresů (v Hor. Rakousích), po případě je navrhuje (v Korutanech, Haliči a na Moravě) aneb potvrzuje volbu odborníků (ve Štýrsku. V Haliči vůbec musí býti volby a jmenování členů okresních školních rad potvrzeny zemskou školní radou, kdežto v jiných zemích, pak-li jest to předepsáno, děje se tak správcem země [předsedou zemské školní rady]).

7. Zemská školní rada vřaďuje obce do školních platebních tříd v Čechách a na Moravě (se souhlasem zemského výboru) a ve Slezsku, dále vyměřuje v obou těchto zemích školní plat (ve srozumění se zemským výborem při slevách přes 20 až 40 resp. 25⁰/₀), též stanoví, jaká náhrada

školného ze zemských prostředků dána býti má pro města s vlastními školními okresy; rozděluje školní okrsky pokud se týká denních příspěvků na zemský školní fond, dle jejich hospodářských poměrů, vyslechnuvši zemský výbor v Dalmacii (§ 32 zák. ze dne 18. listopadu 1880 č. 66 z. z.).

8. Zkoumá a schvaluje rozvrhy (prelimináře) školních okresů (v Čechách na základě dohodnutí se se zemským výborem v plenárních sezeních) a určuje příspěvky, jež poskytnuty býti mají ze zemských prostředků školním okresům k uhrazení řádného (občasného) nákladu, činí rozvrh zemského školního fondu v zemích (v Bukovině, Dalmacii, Haliči, Istrii, Korutanech, Horních Rakousích, Solnohradech, Slezsku, Štýrsku a Tyrolích), kde správa zemských školních fondů přísluší zemskému výboru, kdežto právo poukazovací v mezích rozvrhu zemským sněmem schváleného (ve Štýrsku v mezích zákona) vyhrazeno jest zemské školní radě. Zemská školní rada zkoumá a schvaluje dále účetní závěrky okresních školních fondů (v Čechách sděluje je zemskému výboru), povoluje mimořádné odměny účetním školních okresních fondů, činí zemskému výboru návrhy na rozdělení mimořádného školního nákladu (subvence na školní stavbu, zálohy obcím; v Čechách, v Hor. Rakousích), povoluje mimořádné podpory ze zemských fondů pro místní školní fondy (v Haliči), z prostředků zemských pro přetížené školní obce (na Moravě), spravuje pensijní fond učitelů (pensijní pokladnu) dle § 57 ř. z., pokud ovšem tato není jako v Istrii, Korutanech a Horních Rakousích podstatnou částí zemského školního fondu.

9. Dále rozděluje chudinské poplatky pro školy národní jednotlivým školním okresům a uveřejňuje rozdělení to v zemských novinách (min. nař. ze dne 4. března 1871 č. 13656).

10. Svolává zemské konference (porady) učitelů.

11. Podává (v Dol. Rakousích i uveřejňuje) ministerstvu kultu a vyučování výroční zprávy o stavu školství v zemi (ve Slezsku opis zastupitelstvu země).

γ) Pokud se týká dohledu na národní školství a na nižší úřady. Pokud jde o dozor na paedagogicko-didaktické záležitosti, viz bližší v čl. »Dozorci školní zemští«. Zemská školní rada dohlíží na okresní a místní školní rady. Na základě tohoto svého práva může zemská školní rada veškerá protizákonná jednání ve školství zameziti (rozh. spr. dv. s. ze dne 18. října 1893 č. 3444, sb. »Budwinski« č. 7460). Právo toto nesmí však jíti tak daleko, aby zemská školní rada nebyvši dožádána sama rozhodovala v záležitostech právních na místo příslušných úřadů nižších (rozh. spr. s. dv. ze dne 20. března 1884 č. 624, sb. »Budwinski« č. 2064). Zvláště dlužno zmíniti se o právu rozpustiti místní školní radu (po případě sesaditi jejího předsedu) pro hrubé zanedbávání zákonných povinností, kteréžto právo přísluší zemské školní radě v některých zemích, jako v Bukovině (§ 36 zák. ze dne 8. července 1895 č. 23 z. z.), v Dalmacii (čl. II. zák. ze dne 18. prosince 1874 č. 4 z. z. z r. 1875), v Istrii (čl. I. zák. ze dne 11. března 1873 č. 11 z. z.), v Korutanech (§§ 6 a 8 zák. ze dne 11. února 1873 č. 22 z. z.), v Tyrolích (§ 19 zák. ze dne 30. dubna 1892 č. 19 z. z.), v Krajině (§§ 9 a 11 zák. ze dne 9. března 1879 č. 26 z. z.) a v Solnohradech (§ 17 zák. ze dne 31. prosince 1874 č. 8 z. z.). Zemská školní rada rozhoduje též v případech, když (protizákonná) usnesení se okresní školní rady byla předsedou jejím zastavena,

pak o neshodách mezi okresním školním dozorcem a okresní školní radou (v Čechách šk. z. § 35), mezi městskou školní radou a příslušným zastupitelstvem městským (nebo obecním) v Čechách (§ 29 šk. z.), v Istrii a Korutanech (§ 12 al. 2 a 3), zvláště pak v Čechách (§ 27 al. 3) a v Istrii (§ 21 al. 3) činí potřebná opatření na útraty a nebezpečí obce, pakli tato zdráhá se nebo opomine plnit povinnosti školními zákony jí uložené. Konečně přísluší zemské školní radě ve Štýrsku dle § 55. zák. ze dne 4. února 1870 č. 15 z. z. výslovně vrchní dohled na okresní školní fondy a nadace a v Haliči dle čl. 12 zák. ze dne 24. dubna 1894 č. 4 z. z. (společně s okresními školními radami) dohled na místní školní fondy, za kterýmž účelem zemská školní rada potřebné instrukce udílí. Neděje-li se v ostatních zemských zákonech žádné zmínky o dohledu zemské školní rady na školní nadace, záleží to v tom, že dohled ten v I. instanci výslovně svěřen jest okresním školním radám, následkem čehož pak v II. instanci příslušnou jest zemská školní rada.

B) Příslušnost ohledně učitelských ústavů a středních škol.

1. Zemská školní rada vypisuje konkurs pro místa na státních středních školách a učitelských ústavech (ředitelů, profesorů, učitelů, třídních učitelů), pak na cvičných školách s těmito spojených (učitelů a podučitelů), dále činí návrhy v příčině obsazení, přijímá přísahy ředitelův a profesorů (učitelů), povoluje kvinkvenálky (není-li závady, jinak činí návrh), ustanovuje definitivně profesory na středních školách po uplynutí tří zkušebních let.

2. Dosazuje a propouští supplenty (pomocné učitele) zaznamenává a vymazuje je ze seznamu suppletů (min. nař. ze dne 22. června 1886 č. 12192); obsazuje prozatímně místa ředitelů.

3. Potvrzuje ředitele a učitele na středních školách, vydržovaných z prostředků obecních, šetříc při tom práv obcí, korporací a soukromých osob, dále ředitele a učitele na soukromých učitelských ústavech.

4. Činí návrhy na povýšení do VIII. třídy hodnostní, poskytuje záslužné přídavky, vyznamenání, osobní přídavky a odměny, povoluje podpory (až do 100 zl.), zálohy, předání služného, dovolené na dobu delší jednoho týdne (8 dní), a to pro profesory středních škol až na dobu jednoho měsíce, pro učitelstvo na ústavech učitelských až do 6 měsíců, činí návrhy na propuštění definitivních učitelů na odpočinek, do pense nebo ze služby.

5. Schvaluje učební rozvrhy, pomůcky a knihy pro školy střední a odborné, přihlíží ku volbě učebních knih pro volné předměty, potvrzuje rozvrhy hodin a školní disciplinární řády, rozhoduje o rozdílech mezi učitely a ředitelstvem, schvaluje usnesení se učitelstva na rozmnožení učebních pomůcek, přihlíží ku šetření předpisů o prázdninách a době vyučovací, udílí dispens od jazyka řeckého k návrhu sboru učitelského žákům, kteří nechtějí studovati více než 4 třídy gymnasiální (na reálních gymnasiích od jazyka francouzského), potvrzuje nebo činí návrhy na vyloučení ze střední školy nebo učitelského ústavu několika nebo všech zemí, pečuje o to, aby žáci nebyli přetíženi, povoluje vydání duplikátů maturitních vysvědčení, udílí státní stipendia kandidátům učitelství a podpory chovancům průpraven učitelských ústavů.

6. Vykonává dohled na soukromé ústavy, připouští externisty a soukromé žáky ku zkouškám maturitním, povoluje zařadovati žáky ústavů soukromých do třídy privatistů, odkazuje žáky soukromých ústavů ku

zkouškám na veřejné škole. O další příslušnosti ohledně ústavů učitelských viz organizační statut (§§ 67, 72, 89), pak ohledně učitelských zkoušek dospělosti pro školy národní a měšťanské min. nař. ze dne 31. července 1886 č. 6033 č. 33 věstníku čl. I. č. 5, II. č. 2 al. 3 a 4, č. 13 al. 2, č. 14 al. 2, IV. č. 1 a VI. č. 2 a ohledně škol středních »Marenceller: Normalien für die Gymnasien und Realschulen in Österreich«.

V. Odvolání a stížnosti.

Zemská školní rada rozhoduje o odvoláních a stížnostech proti nálezům a zařízením okresních školních rad a jest nejbližší instancí odvolací pro rodiče a poručníky žáků proti rozhodnutím ředitelstev gymnasií a učitelských ústavů, jakož i pro učitele středních škol a učitelských ústavů proti nařízením ředitelů, jestliže tito překročili meze svého práva. Stížnosti na rozhodnutí zemské školní rady k ministerstvu kultu a vyučování podány buďte do 14 dnů po vydaném rozhodnutí u zemské školní rady, v Čechách však, pokud jde o školy národní, u okresní školní rady. Stížnosti tyto mají moc odkládací (ve Vorarlberku byly-li podány do 8 dnů od zmíněného okamžiku, § 38 zák. ze dne 8. února 1869 č. 14 z. z.). Výjimky stanoví § 16 al. 3 zák. ze dne 19. prosince 1875 č. 86 z. z. pro Čechy a ze dne 24. října 1870 č. 18 z. z. pro Moravu ohledně stížností na přesazení učitelů z ohledů služebních, které výslovně nemají moci odkládací. Nelze odvolati se z rozhodnutí zemské školní rady, kterými potvrzují se nálezy nižších úřadů (okresních školních rad) školních trestů se týkající, pak zvláště v Čechách dle § 15 zmíněného zákona nelze odvolati se proti obsazení učitelských míst zemskou školní radou, nebylo-li presentační právo v předepsané lhůtě od praesentanta vykonáno, aniž proti rozhodnutím pro odepření osvobození od školného na státních středních školách. V těchto případech připouští se toliko stížnost k zemskému správci (předsedovi zemské školní rady) (min. nař. ze dne 1. ledna 1852 č. 18 ř. z.).

Rada zdravotní nejvyšší (§§ 15—18 zák. ze dne 30. dubna 1870 č. 68 ř. z.). Nejvyšší rada zdravotní jest poradním a dobré zdání podávajícím orgánem pro zdravotnické záležitosti země a království na říšské radě zastoupených a působí při ministerstvu vnitra; nejvyšší radě zdravotní přikazuje se dle potřeby lékařský pomocný personál. Rada tato musí být vyslechnuta jmenovitě při všech otázkách, které se týkají zdravotnictví vůbec anebo jinak mají zdravotní význam. Povinností její jest nahromaděný statistický materiál zkoumati a sestavovati z toho výroční zprávu veřejnosti podávanou a činiti k vyzvání nebo z vlastní iniciativy návrhy k zlepšení zdravotních poměrů. Jí přísluší též podávati dobrozdání při osazování míst u veřejné služby zdravotní. Protokoly o sezeních dlužno uveřejniti v úředním časopise, pokud tím poškozeny nejsou veřejné, služební aneb soukromé ohledy. Nejvyšší rada zdravotní podřízena jest toliko ministerstvu vnitra a jedná prostřednictvím svého předsedy buďto s ním nebo s jeho zástupcem. Nejvyšší rada zdravotní skládá se z referenta pro zdravotní záležitosti v ministerstvu vnitra a alespoň ze 6 řádných členů, které jmenuje ministr vnitra a kteří mají zastupovati veškeré zdravotnictví, a ze členů mimořádných, kteří účastní se porad jako speciální znalci od případu k případu k nařízení nebo se schválením ministrovým. Ministru vyhrazeno jest právo povolati k poradě o jednotlivých otázkách veřejného zdravotnictví i jiné odborné komisse. Řádní členové trvají v úřadu svém po tři roky. Vyloučení mohou být opět jmenováni. Nejvyšší rada zdravotní volí ze svého